

Uczeń z doświadczeniem
migracyjnym - skuteczne sposoby
uczenia się i nauczania.

SAMORZĄDOWY OŚRODEK
DORADZTWA METODYCZNEGO
I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
w Kielcach

Koleżanki i Koledzy Nauczyciele,

oddajemy w Państwa ręce biuletyn, w którym znajdziecie wiele odniesień do aktualnego problemu jakim w dzisiejszym świecie jest intensyfikacja procesów migracyjnych. Polska szkoła przestaje być monokulturowa i konieczne jest dostosowanie systemu edukacji do potrzeb uczniów z doświadczeniem migracyjnym.

Jako nauczyciele powinniśmy zapewnić im wsparcie w nauce języka polskiego, dostęp do edukacji i integracji społecznej. Ta sytuacja nie jest łatwa i wciąż stawia przed nami nowe wyzwania. Pracując z uczniami o bardzo różnym doświadczeniu migracyjnym, ze zróżnicowanym poziomem znajomości języka polskiego i odmiennej motywacji, jesteśmy często zdezorientowani, dlatego chcemy Państwu przedstawić kilka rozwiązań metodycznych, sugestii i wskazówek, które pomogą w pracy z grupą zróżnicowaną kulturowo.

Mamy nadzieję, że nasz biuletyn będzie w całości przydatny do wykorzystywania w praktyce szkolnej, może on się także stać inspiracją i pomocą w przygotowaniu przez Państwa autorskich ćwiczeń, scenariuszy lekcji, zajęć integracyjnych, tematycznych wydarzeń kulturowych.

Tamara Hachulska - doradca metodyczny języka angielskiego w Samorządowym Ośrodku Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach.

Kielce, czerwiec 2025

CZĘŚĆ PIERWSZA

1. Wprowadzenie.

Na przestrzeni ostatnich lat odnotowujemy wzrost liczby uczniów z doświadczeniem migracji w szkołach. W roku szkolnym 2012/2013 było ich 7311, w 2015/2016 – 15 299, a w roku 2018/2019 – 44 410. W marcu 2020 r. szacowano ich liczbę na ponad 57 000. Uczniowie ci reprezentują różne narodowości. Oprócz Słowian są wśród nich m.in. Chińczycy, Wietnamczycy, Hindusi, Ormianie, Kazachowie, Czeczeni, Syryjczycy, Egipcjanie, Niemcy, Turcy oraz Afgańczycy. Struktura etniczna uczniów z doświadczeniem migracji odzwierciedla sytuację nie tylko ekonomiczną, ale także polityczną na świecie. Od pięciu lat dominują wśród nich Ukraińcy, którzy uczą się zarówno w szkołach podstawowych, jak i ponadpodstawowych. W 2020 r. do polskich szkół uczęszczało 30 777 uczniów z tego kraju (NIK 2020). (*Jędryka Beata „Dobry strat uczniów z doświadczeniem migracji” w „Języki Obce w szkole”, czerwiec 2022*).

Taka sytuacja spowodowała, że nauczyciele stanęli w obliczu realnego problemu, jak uczyć, skoro w szkolnych ławkach obok osób, dla których polszczyzna jest podstawowym kodem komunikacyjnym, są uczniowie na co dzień funkcjonujący przynajmniej w dwóch, a nawet trzech systemach językowych.

2. Polski system edukacji a uczeń z doświadczeniem migracji – formy wsparcia.

W polskim systemie edukacji uczeń z doświadczeniem migracji otrzymuje następujące wsparcie:

- a) dodatkowe, bezpłatne lekcje języka polskiego dla każdego ucznia z doświadczeniem migracji,
 - ✓ tygodniowy wymiar godzin nie może być mniejszy niż dwie,
 - ✓ zajęcia te mogą być prowadzone indywidualnie lub w grupach;
- b) zajęcia wyrównawcze z nauczanych przedmiotów, np.: geografii, biologii lub historii,
 - ✓ maksymalny czas trwania takich zajęć nie może on przekroczyć 12 miesięcy,
 - ✓ godziny dydaktyczne mogą mieć formę zajęć indywidualnych lub grupowych,

Uczeń z doświadczeniem migracyjnym - skuteczne sposoby uczenia się i nauczania.

- ✓ przedmiotowe zajęcia wyrównawcze uruchamiane są wówczas, kiedy nauczyciel stwierdzi konieczność uzupełnienia przez ucznia/uczniów różnic programowych z danego przedmiotu,
- ✓ łączny wymiar dodatkowych lekcji i zajęć wyrównawczych nie może przekroczyć pięciu godzin tygodniowo;

c) oddziały przygotowawcze,

- ✓ mogą być tworzone przez organ prowadzący szkołę,
- ✓ proces dydaktyczny odbywa się wg realizowanych w placówkach szkolnych programów nauczania,
- ✓ prawo przewiduje także powołanie międzyszkolnego oddziału przygotowawczego – za zgodą organu prowadzącego szkołę, w której utworzono oddział,
- ✓ zajęcia są prowadzone przez nauczycieli poszczególnych przedmiotów,
- ✓ nauka języka polskiego odbywa się w wymiarze nieograniczonym, nie mniejszym niż sześć godzin;

d) obecność asystenta międzykulturowego (*art. 165 ust. 8a Ustawy Prawo oświatowe*), który nie musi posiadać obywatelstwa polskiego, natomiast musi znać język polski w mowie i piśmie w stopniu, który umożliwi pomoc uczniowi nieposiadającemu jego znajomości. Według następujących źródeł tak przedstawiane są zadania asystenta (Jędryka, B.K. (2020), *Kim jest asystent szkolny i jakie ma zadania?*, [w:] B.K. Jędryka (red.), *W labiryncie polskiej edukacji. Poradnik asystenta szkolnego w pracy z uczniem z doświadczeniem migracji*, Warszawa: Linguae Mundi, s. 11–18**) :**

- ✓ rozpoznawanie trudności językowych i kulturowych, z jakimi borykają się uczniowie w procesie adaptacji,
- ✓ pomaganie w integracji w wielokulturowej społeczności szkolnej,
- ✓ współpraca z rodziną ucznia i kadrą nauczycielską w zakresie profilaktyki oraz przeciwdziałania przemocy,
- ✓ sprawowanie opieki nad grupą maksymalnie 20 uczniów.

3. Nauczyciel wobec ucznia z doświadczeniem migracji

Największe wyzwanie, z jakim mierzą się nie tylko nauczyciele w szkołach, ale przede wszystkim sami uczniowie z doświadczeniem migracji, stanowi czas, w którym muszą oni opanować język polski. Środowisko szkolne oczekuje od obu stron szybkich efektów w obrębie wszystkich sprawności językowych (słuchanie, mówienie, czytanie, pisanie, mediacja), aby każdy uczeń z doświadczeniem migracji mógł aktywnie uczestniczyć w lekcjach. Niestety w procesie uczenia się języka obcego, który docelowo ma być równorzędnym kodem komunikacyjnym dla języka prymarnego ucznia, wszyscy muszą uzbroić się w cierpliwość. Należy pamiętać, że dydaktyka musi zostać zaplanowana racjonalnie, aby nie przyniosła więcej szkody niż pożytku. (*Jędryka Beata „Dobry strat uczniów z doświadczeniem migracji” w „Języki Obce w szkole”, czerwiec 2022).*

Z tego powodu nauczyciele i uczniowie powinni:

- ✓ uzbroić się w cierpliwość,
- ✓ porzucić myślenie, że całkowite zanurzenie w nowym języku oraz intensyfikacja zajęć dydaktycznych w różnych formach przyniosą natychmiastowe rezultaty,
- ✓ mieć świadomość, że na postęp językowy duży wpływ ma kondycja psychiczna oraz emocjonalna uczniów,
- ✓ mieć świadomość, że uczeń osiągnie poziom zbliżony do rodzimego użytkownika danego języka na potrzeby edukacji dopiero po ok. 10 latach nauki oraz całkowitej immersji w języku docelowym. (*Cummins, J. (1980), The construct of language proficiency in bilingual education,[w:] J.E. Alatis, Current issues in bilingual education: Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics (GURT) Washington, DC: Georgetown University Press, s. 81–103.*)

4. Jak uczyć?

- a) na proces uczenia języka polskiego ucznia z doświadczeniem migracji nie powinniśmy patrzeć przez pryzmat standardowej nauki języka obcego znanej np. z kursów językowych, ponieważ język, którym posługują się uczniowie oraz nauczyciele na lekcjach, jest specyficzną odmianą polszczyzny, swoistą hybrydą języka ogólnego

Uczeń z doświadczeniem migracyjnym - skuteczne sposoby uczenia się i nauczania.

z językami specjalistycznymi z zakresu różnych nauk. (*Jędryka Beata „Dobry strat uczniów z doświadczeniem migracji” w „Języki Obce w szkole”, czerwiec 2022).*

b) język edukacji szkolnej:

- ✓ diagnoza / rozpoznanie potrzeb i rzeczywistej znajomości języka polskiego na podstawie rozmowy, analiz prac pisemnych czy specjalnie przygotowanej ankiety. Te działania pozwolą na przygotowanie indywidualnego programu nauczania (zgodnie z wymaganiami dotyczącymi uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) lub skierowanie ucznia do oddziału przygotowawczego,
- ✓ intensywny trening językowy adresowany do uczniów, którzy potrafią pisać i czytać w swoim języku – ma na celu wyposażenie uczących się w tzw. minimum językowe pozwalające im na natychmiastowe interakcje językowe z rodzimymi użytkownikami polszczyzny w najważniejszych obszarach życia. Równolegle uczniowie, którzy nie znają alfabetu łacińskiego, powinni być poddawani wtórnemu procesowi alfabetyzacji, tzn. powinni uczyć się pisać i czytać w nowym języku,
- ✓ korelacja z innymi przedmiotami, ze szczególnym uwzględnieniem akcentowania na zajęciach wymowy i zapisu terminologii, przekazywania polskiej specyfiki kulturowej,
- ✓ współpraca ze szkolnym logopedą lub specjalistą z poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- ✓ przygotowanie adaptacji tekstów w podręcznikach, obudowywanie ich ilustracjami, wykresami, tabelami,
- ✓ uwzględnianie na lekcji nie tylko komponentu leksykalnego, gramatycznego, ale także realioznawczego, przybliżającego życie w Polsce,
- ✓ wspieranie uczniowskich prób wzorami i modelami wypowiedzi,
- ✓ wprowadzanie wybranych elementów gramatycznych w sposób leksykalny, tzn. z użyciem konkretnych formuł oraz zdań, gramatyka ma umożliwiać podstawę komunikacji językowej

Czym jest język edukacji szkolnej?

Ważny element edukacji włączającej i integrującej !!

- c) nauczanie wrażliwe kulturowo przy uwzględnieniu różnorodności kulturowej uczniów i wykorzystaniu jej jako zasobu w procesie edukacyjnym, można je realizować poprzez nauczanie kooperatywne, tutoring rówieśniczy, integrację uczniów przy zaangażowaniu nauczycieli, specjalistów szkolnych oraz personelu niepedagogicznego, inicjatywy ułatwiające aklimatyzację, budowanie więzi i wzajemnego zrozumienia między uczniami.

5. Podsumowanie

Kształcenie językowe uczniów z doświadczeniem migracji jest zadaniem długotrwałym i wymaga włączenia w ten proces wielu rozwiązań metodycznych i dydaktycznych. Nauczyciele powinni sięgać zarówno po techniki kształcenia lingwistycznego właściwe nauczaniu języka polskiego jako rodzimego, ale także po rozwiązania stosowane w dydaktyce języków obcych.

Iwona Lisiewska -Stanek

nauczyciel dyplomowany języka polskiego w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Kielcach, z ponad 30-letnim stażem, absolwentka studiów nauczanie języka polskiego jako obcego, wydział Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców UMCS.

CZĘŚĆ DRUGA

1. Migracja – różnice zasadnicze.

W przypadku imigracji można wyróżnić dwie grupy rodzin z dziećmi: pierwsza grupa to rodziny, które przyjechały do Polski z zamiarem pobytu czasowego. Druga grupa obejmuje rodziny planujące pozostać w Polsce na stałe.

2. Wyzwania.

Każda z tych grup doświadcza szeregu wyzwań, związanych m.in. z adaptacją do nowego środowiska, barierami językowymi, kulturowymi, religijnymi, a także zmaganiem się ze stereotypami i uprzedzeniami etnicznymi oraz rasowymi. Trudności mogą również wynikać z konieczności dostosowania się do nowych warunków życia – zarówno codziennego otoczenia, jak i systemu edukacji.

W przypadku drugiej grupy, **adaptacja zazwyczaj przebiega szybciej**. Rodzina, która zdecydowała się zostać w Polsce na stałe, częściej podejmuje aktywne działania, by rozwijać się i planować przyszłość w nowym kraju. Nauka języka polskiego odbywa się w sposób **bardziej systematyczny i celowy**, a dzieci szybciej **adaptują się** do szkolnej rzeczywistości, co ułatwia im osvajanie się z językiem i środowiskiem rówieśniczym.

Z kolei w przypadku pierwszej grupy – szczególnie gdy mamy do czynienia z migracją przymusową – często obserwujemy **brak pełnej akceptacji nowej rzeczywistości oraz nadzieję, że sytuacja szybko się zmieni i będzie można powrócić do kraju pochodzenia**.

W takich przypadkach proces adaptacji bywa znacznie wolniejszy – zarówno w zakresie nauki języka, jak i przystosowania do nowego środowiska. Zdarza się, że dzieci (i dorośli) odkładają ten proces, nie angażując się w pełni w życie społeczne i edukacyjne w Polsce.

3. Potrzeby.

Z raportu **UNICEF Polska z 2023 roku** wynika, że **ponad 40% uczniów z doświadczeniem migracyjnym** wskazuje brak znajomości języka jako główną barierę zarówno w nauce, jak i w nawiązywaniu relacji społecznych.

Każda z grup uczniów migranckich wymaga **indywidualnego podejścia**, głębokiego **zrozumienia ich sytuacji**, a także **wsparcia psychologiczno-pedagogicznego**. Kluczowa jest także **współpraca nie tylko z samym uczniem, ale i z całą rodziną**. Potrzebujemy empatii – musimy „wejść w cudze buty” i zrozumieć, że **tzew. szok językowy** każdy przeżywa inaczej. Często wiąże się on z lękiem oraz **trudnościami tożsamościowymi**.

Dla dziecka, które trafia do nowego środowiska, wyzwaniem staje się nie tylko nauka, ale i pokazanie, że „jest wystarczająco mądre” w obcym języku. Problemy pojawiają się także przy **rozumieniu żartów, slangu czy niuansów językowych**, co może prowadzić do **zaniżonej samooceny, utraty motywacji**, a także **poczucia wykluczenia i braku przynależności**.

4. Jak pomóc dziecku opanować język polski - wskazówki praktyczne.

Dla ucznia z doświadczeniem migracyjnym język polski bywa dużym wyzwaniem – zwłaszcza pod względem **fonetyki**. Nawet jeśli dziecko rozumie strukturę zdania czy znaczenie słów, wymowa może powodować stres i niepewność.

Najczęstsze trudności fonetyczne.

- ✓ **Szeleszczące i syczące głoski oraz dwuznaki:** s, z, dz, sz, cz, dż, ch
- ✓ **Różnice fonologiczne między głoskami:** e, y, i
- ✓ **Zbitki spółgłoskowe w jednym wyrazie**, np.: *sprzęt, szczęście, chrześcijanin*

Jak wspierać dziecko w nauce wymowy?

- ✓ Mówimy **wolno i wyraźnie**, ale nie sztucznie – pozwalamy uczniowi obserwować ruchy warg i języka.
- ✓ Zwracamy uwagę na **powtarzanie trudnych słów** w kontekście – zamiast izolowanego ćwiczenia, używamy ich w zdaniach i zabawach językowych.
- ✓ Korzystamy z **nagrań audio i wideo**, które wspierają naturalne osłuchanie się z językiem.
- ✓ Wzmacniamy pozytywnie – każda próba jest krokiem do przodu.
- ✓ Budujemy w klasie „językowe poczucie bezpieczeństwa”.

Najczęstsze trudności gramatyczne.

Dzieci i młodzież ucząca się języka polskiego jako obcego często napotyka trudności w zakresie gramatyki. Oto najczęstsze błędy, które mogą pojawiać się w mowie i piśmie u uczniów ukraińskich.

- ✓ W Bierniku: *piję herbatu, kupiłam sukniu*
- ✓ W Narzędniku: *interesuję się spotom, on jest dentystem*
- ✓ W Dopelniaczu: *szukam ją, co szukasz?*
- ✓ W Celowniku i Miejscowniku: *dałam koleżankie, leży na podlogie*
- ✓ W Mianowniku liczby mnogiej: *Polaki/ Włosi/ Amerykańce, ludzie, dziadki, studenci, doktorki*
- ✓ Błąd zaimkowy: *te ludzie które, ten noc.*

Jak możemy pomóc?

- ✓ Pamiętajmy, że błędy gramatyczne są naturalną częścią procesu nauki języka – cierpliwość, wsparcie i zrozumienie – są kluczowe.
- ✓ Nie poprawiamy każdego błędu, przerywając w ten sposób całą wypowiedź.
- ✓ Powtarzamy poprawne formy w kontekście codziennych rozmów np. „Czyli pijesz herbatę, tak?”
- ✓ Stosujemy wiele gier językowych i zabaw opartych na odmianie rzeczowników.
- ✓ Zachęcamy uczniów do osłuchania się z językiem przez nagrania, filmiki i rozmowy.

Mylące podobieństwa i slang w językach polskim i ukraińskim.

Uczniowie, którzy uczą się języka polskiego, często natrafiają na tzw. **falszywych przyjaciół** – słowa, które brzmią znajomo, ale znaczą coś zupełnie innego. Oto kilka przykładów:

Uczeń z doświadczeniem migracyjnym - skuteczne sposoby uczenia się i nauczania.

- ✓ **Kanapa** – po ukraińsku kojarzy się z dywanem, ale w języku polskim oznacza **sofę**.
- ✓ **Warzywa** – mogą przypominać owoce („фрукти”), ale po polsku to **warzywa** właśnie.
- ✓ **Żona** – nie znaczy „drużyna” (czyli „команда”), tylko **małżonkę**.
- ✓ **Słyszeć** – mylone często z „czuć” („відчувати”), ale oznacza **usłyszeć dźwięki**.
- ✓ **Sople** – to nie „katar” („сопли”), tylko **lodowe zwisy z dachu**.
- ✓ **Jutro** – to nie „rano” („зранку”), tylko **następny dzień**.
- ✓ **Pokój** – mylony z „ciszą” lub „spokojem” (czyli „мир”), ale oznacza **pomieszczenie**.
- ✓ **Sklep** – nie oznacza piwnicy („погріб”), lecz **miejsce zakupów**.
- ✓ **Zamek** – to nie bajkowy pałac („замок”), lecz **zamek w drzwiach** (choć też może oznaczać twierdzę).

Jak wspierać ucznia ukraińskiego aby czuł się dobrze wśród rówieśników – praktyczne wskazówki.

- ✓ **Nastawienie nauczyciela** jest kluczowe, ważne aby uczeń czuł, że pomyłki są zupełnie naturalne, że można się mylić nawet wielokrotnie.
- ✓ **Wspierająca komunikacja** tzn. zadbanie o to aby uczniowie nie czuli się „głupio”, gdy coś zabrzmi znajomo, ale okaże się mieć inne znaczenia. Zapewnienie ich, że to całkowicie normalne i jest częścią każdego procesu nauki.
- ✓ **Tworzenie klimatu wielokulturowości w szkole** – umieszczenie flag i map różnych krajów w tym te, z których pochodzą uczniowie, tablic z ciekawostkami z różnych krajów, zachęcanie uczniów aby w czasie lekcji podawali przykłady opowieści z rodzimej literatury, symboli i innych odnośników do literatury w danych językach, organizowanie konkursów wiedzy np. na temat Ukrainy.

Dana Kostyshyna

absolwentka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek Lingwistyka Stosowana oraz Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Ukończyła kurs metodyczny nauczania języka polskiego jako obcego (MTD Centrum Rozwoju i Doradztwa) oraz kurs języka, literatury i kultury polskiej (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej). Posiada ośmioletnie doświadczenie jako tłumacz grup językowych w zakresie języka polskiego i ukraińskiego, od pięciu lat jest także lektorem języka polskiego jako obcego.

CZĘŚĆ TRZECIA

Przykłady najlepszych praktyk w zakresie integracji uczniów z doświadczeniem migracyjnym w szkole polskiej.

Budowanie relacji rówieśniczych

- ✓ Wprowadzenie systemu „**kolegi-przewodnika/mentora**”(the study buddy) – polski uczeń opiekuje się nowym uczniem przez określony czas, ewentualnie starsi uczniowie mogą wspierać młodszych migrantów w odnalezieniu się w nowej szkole.
- ✓ Organizowanie gier **integracyjnych**, wycieczek, prac w parach i grupach mieszanych.
- ✓ Wspieranie wspólnych działań projektowych, w których język nie jest barierą – np. plastyczne, sportowe, artystyczne: rysunek, muzyka, teatr ruchu.
- ✓ Zapewnienie **wsparcia psychologicznego** i indywidualnych form wsparcia językowego.
- ✓ Ustalenie z całą klasą **zasady szacunku i wsparcia**, np. reagowanie na wykluczenie.
- ✓ Włączenie pedagoga lub psychologa szkolnego do opieki nad procesem adaptacji.
- ✓ Dbanie o potrzeby ucznia - pytaj ucznia, czego potrzebuje i **nie zakładaj z góry**, że wiesz lepiej.

Wsparcie językowe.

- ✓ Zapewnienie **dwujęzycznych materiałów** np. plakaty, instrukcje w klasie, **słowniczki obrazkowe** z najważniejszym słownictwem szkolnym, nazwy miejsc w szkole.
- ✓ Tłumaczenie komunikatów (np. ważne informacje o wydarzeniach szkolnych).
- ✓ Uczenie polskich uczniów podstawowych zwrotów w języku nowego kolegi (np. „Cześć”, „Jak się masz?”, „Dziękuję”).
- ✓ Organizowanie wydarzeń promujących **wielojęzyczność**: większych działań takich jak Dzień Języków Europejskich lub cyklicznych np. nauka co tydzień nowego słowa w różnych językach.
- ✓ Włączenie elementów wielojęzyczności z zajęciami z języka angielskiego i uczniowie mogą porozumiewać się w kilku językach jednocześnie.

Zaangażowanie rodziców.

- ✓ Organizowanie **regularnych rozmów** z uczniem i rodzicami (w uproszczonym języku lub z tłumaczem, jeśli trzeba).

Uczeń z doświadczeniem migracyjnym - skuteczne sposoby uczenia się i nauczania.

- ✓ Zachęcanie rodziców do udziału w życiu szkoły np. wspólne pikniki, kiermasze, festyny szkolne, dni otwarte czy **święta szkolne**, tak aby poczuli się częścią szkolnej społeczności.

Promowanie różnorodności i wielokulturowości.

- ✓ Organizowanie wydarzeń promujących wielokulturowość np. **warsztaty międzykulturowe** – uczniowie mogą prezentować swoje kraje, języki, tradycje oraz **warsztaty kulinarne** z potrawami z różnych krajów.
- ✓ Organizowanie „**Dni kultur**” – wystawy pamiątek z krajów pochodzenia, zdjęcia, przekąski, ciekawostki, mini konkursy, tematyczna muzyka ze szkolnego radiowęzła.
- ✓ Stworzenie w sali lub na korytarzu symbolicznej „**Mapy świata**” gdzie każde dziecko zaznaczy skąd pochodzi.
- ✓ Organizowanie **warsztatów antydyskryminacyjnych**, by młodzież umiała reagować na mowę nienawiści.

Budowanie wspólnoty i poczucia własnej wartości.

- ✓ Możliwość **dzielenia się doświadczeniem** — uczeń może przygotować prezentację o swoim kraju, opowiedzieć o różnicach w szkołach, o swoich marzeniach.
- ✓ Danie przestrzeni do pokazania **czegoś swojego** – potrawy, muzyki, rękodzieła.
- ✓ Nakręcenie **krótkiego filmiku promującego wielokulturowość szkoły**, w którym wystąpią uczniowie różnych narodowości. Warto zadbać, żeby to było dobrowolne, a nie stresujące.
- ✓ Wplatanie w lekcje **wątków migracyjnych** – np. nauczyciele wybierają fragmenty literatury o migracjach, film dokumentalny, debaty.
- ✓ Zachęcanie młodzieży do **wspólnego wolontariatu** (np. pomoc w schronisku, akcje charytatywne). Działanie w grupie łączy, nawet jeśli ktoś jeszcze słabo mówi po polsku.
- ✓ Podejmowanie wspólnych projektów w ramach przedmiotów (np. geografia, WOS, historia) – uczniowie mogą badać różne kultury, migracje, stereotypy.
- ✓ Zachęcanie uczniów do udziału w kołach (np. sportowych, teatralnych, muzycznych) — to **naturalny sposób na nawiązywanie znajomości** bez presji.
- ✓ Stworzenie **klubu wielokulturowego** – uczniowie mogą organizować pokazy filmów z różnych krajów, wieczory językowe, spotkania z ciekawymi gośćmi z różnych krajów.
- ✓ Organizowanie wydarzenia typu „**Żywa biblioteka**” z udziałem migrantów z różnych krajów, poznawanie ich historii, swobodne rozmowy.

CZĘŚĆ CZWARTA

Materiały pomocnicze.

- ✓ <https://metodajes.pl/>
- ✓ <https://metodajes.pl/materialy/>
- ✓ <https://www.gov.pl/web/udsc/materialy-dydaktyczne-do-nauki-jezyka-polskiego---dla-dzieci>
- ✓ <https://metodajes.pl/wp-content/uploads/2020/05/PRZEWODNIK-DLA-NAUCZYCIELI.pdf>
- ✓ <https://metodajes.pl/wp-content/uploads/2022/04/program-nauczania.pdf>
- ✓ Materiały edukacyjne „Ku wielokulturowej szkole”
(<http://www.wlaczpolske.pl/wielokulturowaszkola.pdf>)
- ✓ https://www.ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2019-03/PDF/6Metodyka_pracy_zuczniami_zdowiadczeniem_migracji.pdf
- ✓ https://emic.com.pl/assets/Serwis/Documents/programy_njpjo-v3.pdf
- ✓ <https://ore.edu.pl/2022/06/zbior-zadan-z-jezyka-polskiego-jako-jezyka-edukacji-szkolnej-dla-uczniow-z-doswiadczeniem-migracji/>
- ✓ <https://szkolaedukacji.pl/ukrainscy-uczniowie/>
- ✓ https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_przedszkole_praca_z_uczniem_cudzoziemskim.pdf
- ✓ <https://ore.edu.pl/2022/05/zroznicowane-potrzeby-edukacyjne-uczniow-z-ukrainy-jak-na-nie-odpowiadac>
- ✓ <https://angazuj.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2024/11/Jak-mowic-do-klasy-w-ktorej-sa-osoby-z-doswiadczeniem-migracji.pdf>
- ✓ <https://stop-klatka.org.pl/pobierz-publicacje-drama-w-edukacji-o-uchodzcach-i-uchodzczyzniach/>
- ✓ **Język polski bez granic**
Podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego dla szkół ukraińskich
Poziomy A1 - B2
- ✓ **Raz, dwa, trzy i po polsku mówisz ty!**
Podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci na Ukrainie, tomy 1-5 oraz materiały

uzupełniające.

Podręcznik i materiały są udostępnione bezpłatnie po wypełnieniu formularza.

<https://wid.org.pl/podrecznik/>

✓ **Miniporadnik gramatyczny dla nauczycieli języka polskiego na Wschodzie**

<http://www.wlaczpolske.pl/index.php?etap=10&i=1855>

✓ <https://biblioteka.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2022/09/Darmowe-materialy-do-nauczania-je%CC%A8zyka-polskiego-jako-obcego-1.pdf>

✓ **Polskie Niezapominajki**

Podręcznik i zeszyt ćwiczeń do nauki języka polskiego jako odziedziczonego dla klas 1-3 oraz poradnik metodyczny. Do wykorzystania na poziomie A1

<https://www.orpeg.pl/wsparcie-nauczycieli/materialy-dydaktyczne/>

✓ **Materiały dydaktyczne do nauki języka polskiego - dla dorosłych**

“Z językiem polskim każdego dnia” (poziom A2 z elementami B1) “Polski na dobry start” (poziom A1)

<https://www.gov.pl/web/udsc/materialy-dydaktyczne-do-nauki-jezyka-polskiego-dla-doroslych>

✓ **Czasopismo dla nauczycieli „Języki Obce w Szkole”** – numer poświęcony problematyce uczenia języka polskiego jako języka drugiego i języka edukacji szkolnej.

<https://jows.pl/wydania/jows-42019>

Uczeń z doświadczeniem migracyjnym - skuteczne sposoby uczenia się i nauczania.

Uczeń z doświadczeniem migracyjnym - skuteczne sposoby uczenia się i nauczania.

